

UNIVERSITATEA BABEȘ – BOLYAI, CLUJ – NAPOCA

FACULTATEA DE STUDII EUROPENE

LUPUL ȘI OMUL

**IMAGINI ȘI TRANSFIGURĂRI ÎN MENTALUL COLECTIV ,
REALITATE ȘI CONFABULAȚIE**

- STUDIU INTERDISCIPLINAR -

TEZA DE DOCTORAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC :

PROF. UNIV. DR. IOAN CUCEU

DOCTORAND :

ADRIANA STRÂMBU

2015

Elaborarea acestei lucrări are ca punct de plecare, fundament științific și emoțional, studiul efectuat timp de 4 ani (1998-2002) în mijlocul unei experiențe directe, complexe și rarissime a conviețuirii domestice cu o lupoaică (*Canis lupus lupus*). Această specializare aleatorie a dus la cumulara unei vaste documentații personale ce îndrăznește, cu modestie, să se alăture informațiilor extrase din bibliografia selectivă, punctînd ori subliniind pe alocuri observații și concluzii consacrate, atunci cînd o identificare sau o apropiere între existența liberă și cea captivă, expresia autentică și cea confabulatorie, este posibilă. Se mai alătură, totodată, materialul inedit pus la dispoziție prin bunăvoința domnului Alexandru Filipașcu, doctor docent în biologie, un exeget al lupului, cît și relatări și experiențe personale ale domniei sale spre care s-au îndreptat afecțiunea și mulțumirile mele.

Mulțumesc de asemenea cu recunoștință domnului prof. univ. dr. Ioan Cuceu, un spirit luminat, pentru încrederea, flexibilitatea și sprijinul acordate de la demararea acestui proiect neconvențional și pînă la încheierea lui conjuncturală.

LUPUL – FIINȚĂ REALĂ SAU FABULAȚIE ABSOLUTĂ? ASTĂZI NICI NU MAI ȘTIM UNDE – ORI CÎT DE MEANDRATĂ, ORI CÎT DE DIFUZĂ – AR FI FRONTIERA DINTRE CELE DOUĂ. STÎRNIND IMAGINAȚIILE CELE MAI CUMPLITE, IDENTIFICAT CU NATURA EXTREMĂ, CU ÎNSUȘI RĂUL, SIMBOL DIABOLIC MULTIFUNCȚIONAL, PROTOTIP ȘI EXPRESIE A FEROCITĂȚII, A CRUZIMII, LĂCOMIEI, SETEI DE SÎNGE, LIPSEI DE SCRUPULE, AGRESIVITĂȚII ȘI A MORȚII ÎNSEȘI SAU A CURAJULUI, DEMNITĂȚII, FORȚEI, VIRILITĂȚII, STOICISMULUI SAU MATERNITĂȚII, LUPUL A ATRAS, DEVERSATE, CA UN NEFERICIT PARATRĂSNET VIU, TOATE ATRIBUTELE OBSCURE, TENEBRELE NEROSTITE ALE MINȚII UMANE, FĂRĂ SĂ FI AVUT NICIODATĂ VREO VINĂ REALĂ. LUPUL ÎN ACCEPȚIE COMUNĂ, STRICT SIMBOLICĂ, ESTE VIOLENȚA REPRIMATĂ DIN OMUL CIVILIZAT, NEPUTINȚA ȘI TOTODATĂ DORINȚA LUI DE A SE RECUNOAȘTE ORI DE A SE ÎNTOARCE LA PROPRIA NATURĂ. ASTĂZI REPREZENTĂRILE FIXE, PE CARE LUPUL LE-A DOBÎNDIT DE-A LUNGUL ZBUCIUMATEI SALE ISTORII ÎMPLETITE ATÎT DE STRÎNS CU ISTORIA OMENIRII, SUNT ÎN SFÎRȘIT CONTESTATE. LUPUL SE ÎNTOARCE DIN FANTASTIC REDEVENIND O FIINȚĂ NATURALĂ A TERREI, RECÎȘTIGÎNDU-ȘI DREPTUL LA O RECONSIDERARE ȘI DREPTUL LA VIAȚĂ.

Periplul lupului asociat cu omul începe în depărtările cețoase ale unei istorii tulburi, încă nedefrișate de știință. Dacă apariția câinelui, *Canis lupus familiaris* e localizată de unii cu 45 000 de ani în urmă, existând însă dovezi ce ne duc spre 75 000 de ani, *Canis lupus lupus* îl precedă: ne pîndește îndeaproape cu mult dinainte, 150 milenii î.Hr., adică de atunci cînd sunt semnalate forme incipiente ferme de manifestare culturală *Homo sapiens* în Africa subsahariană și chiar și mai dedemult, din vremea primelor făpturi confuze hominide încă nu tocmai bipede. Lupul hălăduia stăpîn pe Terra cînd încă omul se contorsiona în tenesmele devenirii și pîndea îndeaproape cu o imensă înțelepciune evoluția acestui animal teribil ce avea să-i aducă metamorfozarea ca etern și schingiuit compagnon („viață de cîine” a „celui mai bun prieten al omului”) ori pur și simplu extincția, căi echivoce între care a avut de ales. Pe tot acest drum, lupul a îndurat transfigurări atroce, vivisecții și mutilări figurative de neimaginat. A fost suport psihologic și formă terapeutică eliberatoare pentru toată apăsarea interioară subliminală a speciei umane și cobai crucificat pe mesele ororii de laborator..

În succesiunea modificărilor – natura lor strict ENDOGENETICĂ – identificăm trei tipuri relaționale ordonate, sinopsisuri cronologice, dispuse în cerc:

1. – observare / ca exploatare vitală, element al mediului înconjurător (comparația naște prima percepție antropomorfizantă). Necontopire.
2. – atragere / ca parteneriat / exploatare superioară, apogeu; lupul-zeu (totem), zeul-lup (zoomorfism). Contopire prin autoidentificare „+”. Simbol.
3. – repudiere / în adversariat / exploatare inferioară, perigeu; lupul concurent, lupul-diavol, disimularea în balaur. Contopire prin autoidentificare „-”. Simbol (răsturnat).
4. < > 1. – reîntoarcere la observare / **a**). exploatare pecuniară (sursă de expresie imagistică comercială. Pierdere de Simbol.); **b**). exploatare artistică (din nou superioară dar cu incurs ambivalent în precedentele

2. și 3. Conservă Simbolul.); c). exploatare ecologică (aport la salvarea planetei și pretext contemplativ emoțional; pur și simplu omul redescoperă frumosul și mai redescoperă primordialul, revenind la 1. în cerc, ultima percepție antropomorfizantă). Ieșire din Contopire. Ieșire din Simbol. (Desimbolizare). Devine Reprezentant.

Ne-am putea pune în manieră antropologică întrebarea: acest cerc în care stadiul de observație revine se închide ori continuă în spirală? Pentru că semne reformulate de adorație deja se semnalează în forma lor reconceptuală. Și dacă da, spirala e plană ori spațial hegeliană? Va mai înregistra lupul o evoluție pe axa verticală ori doar o înflorire semantică concentrică pe orizontală?

Un alt palier al sistematizării transfigurărilor este cel sinestezic, în care percepțiile, proiecțiile și interacțiunile se contopesc reasezându-se simetric (conform SCHEMEI SINESTEZIEI reprodusă aici) așternută pe fundal violet tocmai pentru a evidenția natura imaginară a conceptelor.

Aici lupul și omul sunt dispuși față-n față, între două oglinzi paralele, astfel încât fiecare protagonist poate vedea în reflexie spatele, partea ascunsă a celuilalt, într-o succesiune repetabilă de imagini. Desfășurate în jurul unei axe a interferențelor, elementele se așează de la sine într-o simetrie surprinzătoare, descoperind felurile în care, după propriile verdicte, omul are chip de lup și lupul are chip de om:

- 1) – planul *real* al omului-lup (omul are chip de lup) provine din **naturalism** și vizează identificări biologice și etologice ale omului în animal
- 2) – planul corespondent simetric, al lupului-om (lupul are chip de om) e *primordial* și provine din **ecologism**, arătând atributele simple ale animalului, de ființă naturală a Terrei.

Ambele se amplasează sus în registrul natural, sunt corecte, obiective și *favorabile lupului*, indiferent de aspectul lor măgulitor ori nemăgulitor

(ex. în biologie „lupul e oportunist”, însușire peiorativă în lumea umană, salutară în lumea animală, subliniem ambivalența limbajului)

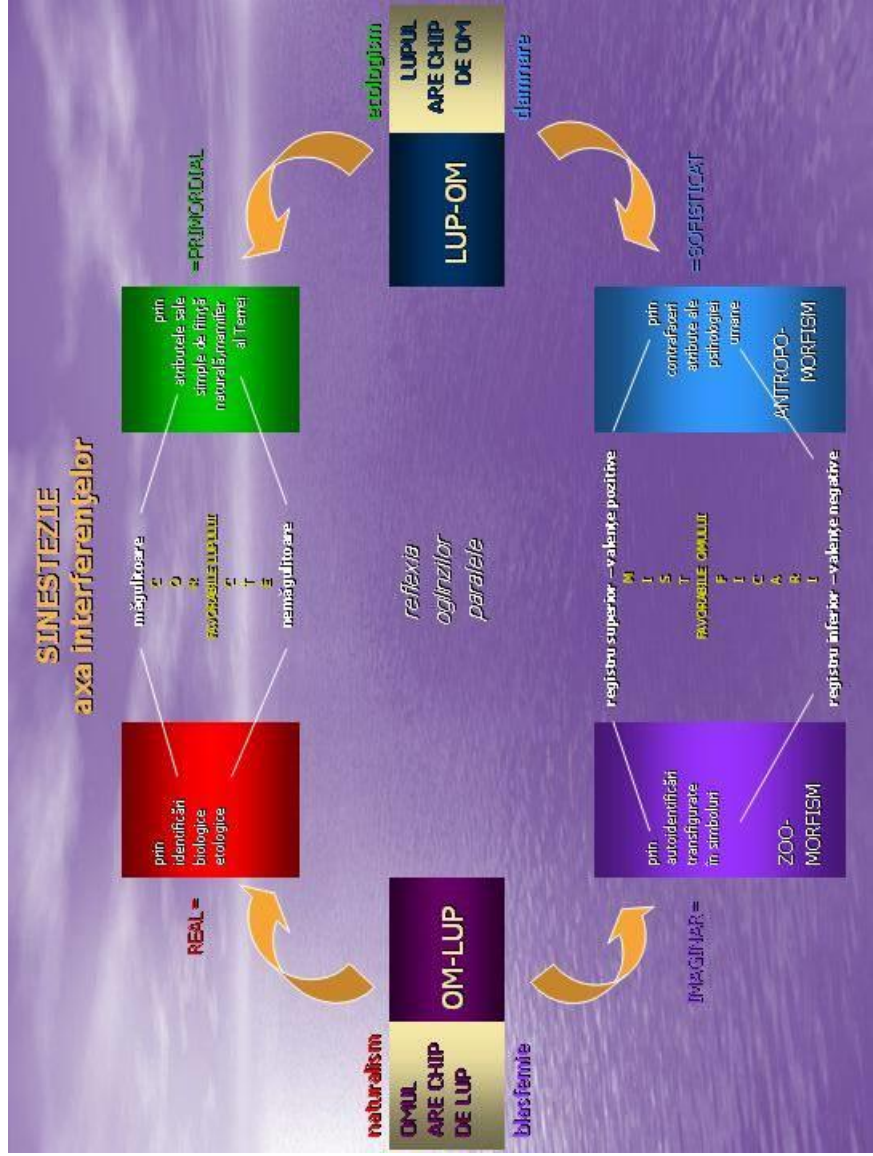
Investigînd în disputa maniheistă, vom întîlni jos:

- 3) – planul proiecțiilor *imaginare* ale omului-lup, omul cu chip de lup, provenit din **adoratie** și **blasfemie** (la un moment dat prima noțiune se recunoaște în a doua) prin autoidentificări transfigurate în simboluri: ZOOMORFISM (lupul ca vehicul dual încărcat cu atribute inventate, jinduite ori rejectate, aparținînd omului și reîntoarse spre om ca și cînd ar veni dinspre lup, acesta devenind fiara-model în realitate prin propriul limbaj semiotic uman, prin disimulare, așadar nu preluare de atribute ci contrafacerea numită *transfer*, ex. lycantropia cu valoare explicitară).
- 4) – planul *sofisticat*, al lupului-om, lupul cu chip de om, provenit din **damnare** ce acuză alte contrafaceri, atribute ale psihologiei umane deversate asupra lupului cu diverse mobiluri: ANTROPOMORFISM (ex. în basm „lupul e mincinos, avar, avid”, strict uman, inexistent în regnul animal, sesizăm același echivoc al limbajului ca la 2).)

Ambele planuri sunt plasate jos, fiind mistificări *favorabile omului*, cu înscriere în registrul superior, al valențelor „ + ” și registrul inferior, al valențelor „ – ”.

Locul cel mai intim al întîlnirii e lycantropia, acolo unde, înfășurați într-un tango turbat, fiară și om își contopesc ființele pornind împreună prin lume în pași coregrafici laborios regizați, entitate mixtă imposibil de separat nici măcar azi, analizabilă doar prin ecart. Rezistența mitemului se extrage așadar dintr-o uluitoare identificare, omul fiind, după cum constatăm, mai mult lup decît orice alt animal de pe pămînt.

SCHEMA SINESTEZIEI :

IEȘIREA DIN SENTINȚĂ

Azi lupul își rupe lanțurile. Părăsește inefabilul, se dislocă din avatar.

Totodată, legătura lupului cu oroarea ischemizează, explorînd o ramificație salutară, deschizînd spațiu din nou, după milenii negre, lupului autentic, spațiu în care aleargă liber, pentru a exista așa cum este. Disparent, discret, rănit și retras, lupul e cuprins în sfîrșit nu doar în gesturile culturale echilibrate ale omului, în spațiul său intelectual exclusiv, ci și în gesturile naturale, salvardante și mai mult, în cele emoționale, afective; recapătă prospețime, vigoare, renaște fără să fi sucombat vreodată, se salvează din homeomorfism, din această construcție suprapusă, evadează din clișeul endogenetic în care a fost încarcerat mai crunt decît orice animal de pe pămînt, se scutură de traumă, se dezice de stigmat, se eliberează din tipare și constrîngeri, rescrie umil a cincea oară palimpsestul (lupul primordial, lupul păgîn, lupul creștin, lupul modern, lupul actual), urlînd ca un glas de avertisment al naturii sălbatice înseși și perseverează dăinuind sagacea metaforă a supraviețuirii umane, căci orice facem, oricum evoluăm, noi oamenii devenim tot mai lupi iar lupul devine, prin perspectiva schimbării noastre, tot mai om.

ASPECTELE ORIGINALE ALE LUCRĂRII

Din informațiile personale, nimeni nu a încercat pînă acum să dispună metodic, față în față, în sistem antropologic interdisciplinar, aspectele autentice, reale, științifice, pur biologice, ce definesc un animal (**cine este lupul ?!**) și integritatea proiecțiilor sale imaginative la nivel universal, în multiple fenomene psiho-socio-creative (mitologie antică, creștină și modernă, arte vizuale, literatură) în segmente expresive diverse ori nici să sistematizeze matematic modalitățile în care gândirea umană transfigurează percepția unui anumit obiect>subiect animal pînă cînd acesta capătă valoare culturală, devine motiv, simbol, temă, mit sau mitem (v. schema sinesteziei mai sus). Astfel însăși formula conceptuală a întregii lucrări este unică, neregăsindu-se în nici o scriere la nivel mondial pînă în acest moment, **revoluționează modul de abordare a simbolului animalier**, căci socotim interzis și lipsit de luciditate și decență a discuta un fenomen fără a-i cunoaște substanța și originea.

ARGUMENT POETIC:

O să-l însoțim acum pe mort și o să avem parte de noi dureri.

O să dansăm din nou și o să-i doborîm la pămînt pe demoni.

Dacă nu știm de unde vine dansul,

Nu trebuie să vorbim despre el,

Dacă nu cunoaștem originea dansului,

Nu putem dansa.

cîntec șamanic (din Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, 1978, p.17)

Studiul relevă:

- Fascinația bizară – explicabilă doar prin introspecție asumată – pe care lupul o exercită interspecii (pe departe ”campion” al faunei comparativ cu impactul altor animale în această interferență, joc al vieții, minții, spiritului).
- Dispune pentru prima oară față în față, în oglindă, realitatea originară a ceea ce definim ca mit, devenit temă, mai persistent astăzi în preocupările universale umane decât oricare alte obiective similare (v. cinematografia care confirmă cel mai direct afirmația). Deconspiră și alătură crud punctul său adevărat de pornire – ignorat, ori ascuns deliberat pentru a nu știrbi iconoplastia câștigată, într-o gravă eroare configurativă – cu transfigurările fictive ale percepției subiectului propus, schematizând corect modalitățile de distorsiune în sistemul valoric al gândirii umane convertite inițial în gesturi culturale răzlețe, apoi unificate în marea cultură, revalorificând, conferind un „refresh”, reorganizând și mai ales inițiind provocarea unui „restart” în toate abordările faunistice similare.
- Tranșează și explicitează punctual și în ansamblul textului, o dată pentru totdeauna, specificitatea unică și originea în lup a balaurului *dracoserpens orientalis* din cultura română, prin diferență față de dragonul occidental.
- Problematizează vechimea prestabilită convențional a mitului lupului Anubis în raport cu fauna mitologică, arătând, de pildă, că în arealul considerat deocamdată maternitate a speciei umane, Africa, acolo de unde se crede astăzi, nu știm mîine, că specia umană a pornit să cucerească planeta, încă trăiește *Canis lupus etiopicus*, retras pe platouri, urmaș al aceluiași *Cynodictis* nordic, dar contemporan cîndva atît cu leul, *Panthera leo*, cît și cu *Homo sapiens*, cel care preschimbă realitatea, astfel încît întîlnindu-se cu toții, dar omul relaționînd îndeaproape, intim putem zice, cu lupul altminteri devenit cîine și nu cu leul, devenit (spunem *in extenso*) mult-mult mai tîrziu pisică, s-ar putea ca vechimea cea mai mare s-o dețină în mod surprinzător și nu

speculativ, lupul.

- Organizează și clasifică în premieră elemente originale și aspecte ale lycantropiei și formele sale de exprimare în context autohton comparativ cu cel universal.
- Culege și clasifică fenomene lexicale complexe legate de cuvântul *lup* în limba română, în special în zona onomastică / antroponimică / toponimică demonstrând prin abundența acestora (cu certitudine în număr record față de orice animal) intensitatea interferențelor om-lup în teritoriul discutat.
- Arată traiectoria circulară a simbolisticii și în general a cuprinderii imaginii lupului în istoria umanității evidențiind **redescoperirea** ca o reîntoarcere necesară la natura necesară (manifest ecologic) cât și a regăsirii în oglindă și reconsiderării salvardante a naturii umane.
- Oferă, prin caracterul insistent interdisciplinar, prin multiple interconexiuni, elemente de ecologie culturală utile interpretărilor antropologice
- Lucrarea nu își propune însă tinde, prin unele completări ulterioare, să devină ulterior o monografie a lupului în context universal, ceea ce nu e condamnat, în această idee fiind folosite, fără prejudecăți, orice surse utile, chiar neconvenționale, cu condiția ca acestea să fie verificabile și viabile științific.

De asemenea îndrăznim să facem o observație de care nu ne-am folosit în conținutul textului, anume că, pe parcursul studiului, fără a ne fi propus nicidecum așa ceva, am avut revelația spontană a faptului simplu că oricine, în orice situație ar căuta, cândva, din rațiuni științifice sau cu alt scop să dezlege dileme și controverse legate de identitatea, originile, evoluția sau continuitatea ori discontinuitatea unei populații cum e cea destul de eclectică asamblată în poporul român, mai cu seamă în contextul unor discuții foarte recent lansate pe această temă (legat de cumani și pecenegi ori despre originea tracică a latinilor, sau poziții mai vechi implicând slavonismul, etc., cât și momentul real al constituirii coerente într-o nație) va trebui să înceapă necesar de la acest tip de manifestare, să caute și să urmărească

îndeaproape filiera culturală nesincopată a lupului ca temă spirituală, religioasă, apoi variat gestuală, pe un traseu invers cronologic, de astăzi înapoi, spre trecut, în comparație paralelă cu țările europene și va constata cum calea parcursă devine mai explicită și mai ușoară, căci tocmai LUPUL în cultura română este elementul secret confirmat, oricât de discret manifest, însoțit de multă precizie, care definește, exprimă și coagulează ori disipă.

CUVINTE CHEIE :

A : Cuvinte-cheie LUP, LYCANTROPIE, VÎRCOLAC, ZOOMORFISM, ZOOLATRIE, DRAGON, BALAUR, CONFABULAȚIE, IMAGINAR, TRANSGIFURARE, PALIMPSEST, ECOCULTURĂ

B : LUPUL ÎN:

REAL, ORIGINE, TOTEM, MIT, MITEM, EPONIM, ETNONIM, LYCANTROPIE, DIABOLIZARE, DRAGON, BALAUR, IMAGINAR, FABULAȚIE, BASM, CALOMNIE, BLASFEMIE, MAGIE, PAREMIOLOGIE, ANTROPONIMIE, ETNOBOTANICĂ, MEDICINĂ, BIOLOGIE, ETOLOGIE, ECOLOGIE, VIZUAL, HERALDICĂ, CINEMATOGRAFIE, SPOT, LITERATURĂ, CONVERTIRE, MUTILARE, RECUPERARE, REMANENȚĂ, REABILITARE, RECONSIDERARE, PALIMPSEST, AZI.

CUPRINS GENERIC

CAP.A	PREAMBUL – RELAȚIA SUBTILĂ OM-LUP	14
	1.LUPUL REAL	40
CAP.B	BIOLOGIA, ETOLOGIA ȘI ECOLOGIA LUPULUI	41
	2.LUPUL IMAGINAR	156
CAP.C	LYCANTROPIA	157
CAP.D	LUPUL ÎN CULTURA ROMÂNĂ	262
CAP.E	LUPUL ÎN ARTELE VIZUALE	506
CAP.F	LUPUL ÎN CUVÎNT – INCURS ÎN LITERATURA CULTĂ	528
CAP.G	CONCLUZII	549
	3.BIBLIOGRAFIE	567

CUPRINS CAP. A – PREAMBUL – RELAȚIA SUBTILĂ OM-LUP

A.1.	RELAȚIA SUBTILĂ OM-LUP	13
A.2.	SCHEMA SINESTEZIEI	22
A.3.	PIERDERE ȘI REVIRIMENT	36

CUPRINS CAP. B – BIOLOGIA, ETOLOGIA, ECOLOGIA LUPULUI

B.1.	INTRODUCERE	44
B.2.	SISTEMATICA	47
B.3.	MORFOLOGIE - FIZIOLOGIE	48
B.4	CLASIFICAREA	64
B.4.	PARAZIȚI ȘI MALADII	69
B.5.	REPRODUCEREA	71
B.6.	BÎRLOGUL ȘI ÎNGRIJIREA PUIILOR	76
B.7.	PUII	78
B.8.	HAITA ȘI ANOTIMPURILE	84
B.9.	TERITORIALITATEA	96
B.10.	RELAȚII CU ALTE ANIMALE	98
B.11.	VÎNĂTOAREA	100
B.12.	PRADA	105
B.13.	HRANA	108
B.14.	URLETUL	112
B.15.	RELAȚIA LUPULUI LIBER CU OMUL	117
B.16.	LUPUL NU ATACĂ OMUL	122
B.17.	OMUL ADOPTAT DE LUP	124
B.18.	COMPORAMENTUL DE CAPTIVITATE	126

B.19.	LUPUL ADOPTAT DE OM - PSIHLOGIA DE DOMESTICIRE:	
	„DORMIND CU LUPII”	130
B.20.	PROFIL PSIHLOGIC – TABEL	136
B.21.	LUPUL CINEGETIC	141
B.22.	ECOLOGIA LUPULUI	147

CUPRINS CAP. C – LYCANTROPIA

C.1.	INTRODUCERE ȘI ETIMOLOGIE	159
C.2.	MITOLOGIA PĂGÎNĂ – aspecte ancestrale	161
	MITOLOGIE AUTOHTONĂ	162
	Lupul dacic	162
	Reprezentări plastice	179
	Vestigii ale cultului lupului pe teritoriul român	179
	Heraldica dacică – stindardul balaur <i>dracoserpens orientalis</i>	186
	MITOLOGIE UNIVERSALĂ – alte popoare antice	200
C.3.	MITOLOGIA CREȘTINĂ – aspecte medievale și renașcentiste	221
C.4.	ABORDĂRI MODERNE	251
	Explicații în maladii conexe	251
	Cazuri clasate de lycantropie și canibalism	255
	Considerații psihiatrice	261
	Topos ambiental	270
	Azi	274

CUPRINS CAP. D – LUPUL ÎN CULTURA ROMÂNĂ

MITOLOGIA CREȘTINĂ ROMÂNĂ	276
D.1. CAUZELE MUTAȚIEI MITULUI	279
Păstoritul	279
Emulațiile creștine	283
D.2. SEMNIFICAȚII, FUNCȚII, SIMBOLURI	295
D.3. MAGIA LUPULUI - TRADIȚII, OBICEIURI, PRACTICI, CREDINȚE, SUPERȘTIȚII	302
Calendarul lupului	302
Alte credințe, obiceiuri, superștiții	338
Lupul colindător	347
Măști de lup	354
Lupul la nașterea omului	359
Schimbarea numelui în lup	361
Lupul psihopomp	366
Alte practici magice – lupul taumaturg, apotropaic și lupul fermecător	371
Omul-lup	397
D.4. LUPUL ÎN LITERATURA POPULARĂ	430
Lupul liric	430
Lupul ludic	432
Lupul epic – în relatare, basm și legendă	427
D.5. PAREMIOLOGIE	459
Expresii cu valoare de proverb	460

Lupul proverbial	465
Lupul cimilitor	475
D.6. LEXICOGRAFIE	478
Expresii, locuțiuni	478
Antroponomastica lupului	482
Toponimia lupului	486
Lupul în etnobotanică	493
Lupul în medicină	502
D.7. REPREZENTĂRI VIZUALE	504
Dintele de lup în etnografie	504
Portrete de lup în arta medievală	507
Lupul în heraldica românească	510
Alte prezențe	511
D.8. CONCLUZII – <i>Canis lupus redivivus</i>	513

CUPRINS CAP. E – LUPUL ÎN ARTELE VIZUALE UNIVERSALE

E.1.	PICTURĂ	524
E.2.	CINEMATOGRAFIE	527

CUPRINS CAP. F – LUPUL UNIVERSAL ÎN CUVÎNT – INCURS ÎN LITERATURA CULTĂ

F.1.	BASMUL CULT	545
F.2	FABULĂ	549
F.3	LIRICĂ	550
F.4.	PROZĂ SCURTĂ	559
F.5.	ROMAN	560

PLANȘE

Werner Freund, „omul-lup”, crescător de lupi din Merzig, Germania, arh.prs.	coperta
lupul real și reflexia sa iluzorie, lupul imaginar	coperta
fotografii din arhiva personală cu lupoica Alpha	1-4
salutul secret al lupului	1
lup calin	2
lup timid	3
„lupul în cultura română” - lupul pe „covor persan”	4
schema sinesteziei	22
lupi în sălbăticie	38
facsimil Ioan Pop Reteganul, <i>Carte de cetire</i>	43
afiș de film cu vîrcolac, <i>Werewolf Apocalypse</i>	158
frescă cu balaur cu capete de lup, biserica Voroneț, arhiva pers. P.Bilțiu	277

icoană românească , argint, cu Sf.Gheorghe și balaurul-cîine, Vălenii de Munte	278
<i>Lupul din Aggubio</i> , pictură de Luc Olivier Merson	521
<i>Nu, pagadi</i> , personaj-clîșeu din desene animate	522
Shaun Ellis, crescător de lupi, protagonist al unor documentare despre lupi.....	523
Scufița Roșie, ilustrație de basm	543